

Суспільно-політична ситуація на Волині напередодні Другої світової війни

У статті проаналізовано суспільно-політичну ситуацію на Волині напередодні Другої світової війни. З'ясовано, які чинники вплинули на ускладнення польсько-українських взаємовідносин.

Ключові слова: Волинь, польсько-українські взаємовідносини, політична партія.

Цецик Ярослав. Общественно-политическая ситуация на Волини накануне Второй мировой войны.

В статье проанализирована общественно-политическая ситуация на Волини накануне Второй мировой войны. Выявлены факторы, которые влияли на усложнение польско-украинских взаимоотношений.

Ключевые слова: Волинь, польско-украинские взаимоотношения, политическая партия.

Tsetsic Yaroslav. Social and Political Situation on Volyn' on the Eve of Second World War. In the articles a social and political situation is analysed on Volyn' on the eve of Second world war. It is found out, what factors influenced on complication of the Polish-Ukraine mutual relations.

Key words: Volhynia, Polish-Ukraine mutual relations, political party.

Актуальність статті полягає в об'єктивному дослідженні суспільно-політичної ситуації на Волині напередодні Другої світової війни та з'ясуванні факторів, що вплинули на ускладнення внутрішньої ситуації в цьому регіоні.

Питання, пов'язані з дослідженням суспільно-політичних процесів у Західній Україні й на Волині, зокрема, неодноразово були об'єктом наукових досліджень українських та польських істориків. Окремі аспекти досліджуваної теми висвітлені в працях українських учених М. Кучерепи [1; 18], М. Швагуляка [2; 24], А. Шваба [10], М. Гона [12], польських істориків В. Менджецького [11], Ч. Партача [26] та ін.

Мета статті – опираючись на праці вчених та архівні джерела, об'єктивно проаналізувати суспільно-політичний розвиток Волині напередодні Другої світової війни.

У міжвоєнний період на Волині суспільно-політична ситуація була складною. Після призначення на посаду волинського воєводи Г. Юзевського й оголошення на з'їзді воєвод у Луцьку 1929 р. «Волинської програми» було здійснено комплекс заходів на посилення штучного «сокальського кордону», яким Волинське воєводство було відділене від галицьких. Усе це в комплексі зумовило ускладнення внутрішньополітичної ситуації на Волині напередодні Другої світової війни.

У той час на українське населення краю посилювався тиск з боку влади, викликаний зростанням ролі військових у житті регіону. Виник конфлікт між Г. Юзевським і Корпусом охорони прикордоння (КОП). Воєвода висунув звинувачення військовим у тероризуванні місцевого населення. Проте зупинити хід подій воєвода вже не зміг. 10 березня 1938 р. прем'єр-міністром Ф. Славой-Складковським було дозволено КОПу й у подальшому проводити «конверсійний рух». Унаслідок поданого командуючим округом генералом М. Сморовіцьким рапорту Міністерству військових справ, воєвода у квітні 1938 р. був звільнений із займаної посади. На його місце було призначено О. Гавке-Новака, який став заручником політики військових [1, 27]. У військових планах «Зміцнення польського характеру» східних воєводств держави наголошувалося, що на Волині національна політика щодо українців мала бути спрямована на їхню державну асиміляцію [2, 580].

Одним із своїх пріоритетних завдань нова адміністрація визначила повний відрив краю від Галичини. У його вирішенні велику роль мала відіграти інформаційна блокада. Тому було заборонено поширення навіть легальних українських пресових видань, виданих за межами Волині [3, 21]. У зв'язку із цим «Громадський голос» констатував: «Сьогодні в Луцьку і в повіті не побачите ні в одному кіоску українського часопису. Чи була якась заборонена? Офіційно ні! Але ходили якісь панове і чемно радили українських часописів не продавати». І далі: «В кількох інших повітах Волині поштові уряди та листарі» [4, 8]. Із цього приводу посол до сейму від Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) С. Баран подав інтерпеляцію до сейму, у якій було звернуто увагу, що з грудня 1938 р. поштово-телеграфні відділи, а також поштові агентства на Волині й Холмщині перестали доправляти передплатникам українські часописи [5, 2]. Однак процес перешкоджання отриманню українських періодичних видань, опублікованих у Галичині, розпочався на Волині

значно раніше. Із цього приводу ще в лютому 1937 р. часопис «Новий час» зазначав, що «Видані у Львові книжки, часописи та тижневики є конфісковані за штучним «сокальським кордоном» і цілими скиртами відсилаються органами безпеки назад» [6, 6]. Справи щодо конфіскації поліцією українських календарів неодноразово розглядалися в судах. В окремих випадках приймалося рішення про повернення календарів власникам, як це сталося 8 березня 1939 р. Саме в цей день Рівненський міський суд розглянув справу Я. Гарача та І. Довгаля з Кременецького повіту, затриманих за розповсюдження українських календарів «Сільський господар» та «Золотий колос». У результаті розгляду справи суд прийняв рішення про те, що поліція мала повернути конфісковані календарі вищезазваним особам [7, 2]. Але виправдані вироки українським розповсюджувачам української преси в той період були скоріше винятком з правил ніж нормою. У більшості випадків, особи, у яких вилучалися українські легальні видання, опубліковані в Галичині, притягувалися до адміністративної відповідальності, а видання – конфісковувалися, або відсилалися назад у Галичину.

Отже, органи польської адміністративної влади намагалися створити умови, при яких Волинське воєводство перебувало б в інформаційній блокаді, а його населення (мова в такому випадку йде про членів та прихильників українських легально діючих політичних партій УНДО та Українську соціалістично-радикальну партію (УСРП)), припинило б свою політичну діяльність у цьому регіоні Західної України, а місцеві осередки – саморозпустилися.

Ще одним напрямом внутрішньої політики польської влади на Волині була реалізація колонізаційних планів. Згідно з урядовими планами військові колоністи-осадники мали бути одним із форпостів полонізації регіону.

Підливала олії у вогнище суспільної напруги і польська преса, зокрема, публікаціями на тему військової колонізації східних земель. «Осадництво побіч школи й війська стало за найважливіший чинник полонізації цих теренів. Польща, Батьківщина, Держава – це поняття, що їх бувший жовнір Річипосполитої прищепив у терен... Він став розширником польської мови й найвірнішим її сторожем», – писалося влітку 1937 р. [8, 4].

У цілому на Волині наприкінці 1930-х рр. було близько 7 тисяч господарств польських осадників, у тому числі 3561 господарство військових осадників [9, 223–227]. У рамках своїх полонізаційних завдань органи польської державної влади, окрім політики військового осадництва, велику увагу приділяли збільшенню чисельності етнічного польського населення і в містах Волині. Показовими є цифри: якщо в 1921 р. поляки склали 16 % міського населення Волині, то у 1931 – 28 %, натомість кількість українців зменшилася з 22 % у 1921 р. до 16 % в 1931 р. Найбільше поляки селились у містах. Якщо в Луцьку в 1931 р. проживало 11 300 поляків, то в 1937 р. – 14 500 [10, 90]. Одночасно зростала роль поляків і в органах влади. Коли на 1 січня 1934 р. серед гмінних радних було 23,6 % поляків і 66,9 % українців, то на 1 липня 1935 р. поляків уже було 40,3 % і 53,1 % – українців. Аналогічні тенденції спостерігались і в інших органах місцевого самоврядування [11, 166]. Політика польського уряду на західноукраїнських землях сприяла зміцненню позицій поляків не лише в органах міського, а й сільського самоуправління. Засобом резервування посад солтисів за поляками став так званий громадський закон та закон про вибори до громадських рад, який набрав чинності ще на початку 1930-х рр. Згідно з останнім, право затвердження обраних місцевою громадою солтисів було надано повітовим староствам [12, 91]. У своїх спогадах І. Макух щодо прийняття цього закону констатував, що українці були відкинуті від будь-якого вирішального впливу на громадське самоуправління [13, 421].

Таким чином, планомірний наступ польського уряду на українство давав свої результати: збільшення кількості військових осадників і польського населення в містах зумовило, з одного боку, посилення позицій поляків в органах місцевого самоврядування, а з іншого – зменшувало шанси українського населення реально впливати на формування цих органів і відігравати домінуючу роль у їхній діяльності, незважаючи на те, що українці становили більшість населення Волині.

Українці негативно і місцеве населення, і представники українських політичних структур, і православне духовенство ставилися до ревіндикаційної акції тобто насильного перехрещення православних у католиків, яке здійснював у прикордонних повітах КОП. Намагання протидіяти реалізації цих планів не дали бажаного результату, й надалі аж до початку Другої світової війни копівцями на Волині проводилася ревіндикаційна акція.

Із цього приводу на початку 1938 р. Б. Козубський (член ЦК УНДО, із 1925-го депутат польського парламенту в 1922–1927 рр.) отримав від проводу партії листа з проханням зібрати інфор-

мацію про примусове перехрещення православних на католиків, яке здійснював КОП у прикордонних повітах. Отримані дані планувалося використати в парламенті країни, оскільки подібні дії суперечили конституційним правам громадян Польщі [14, 19]. Лише в Кременецькому повіті упродовж 1937 р. КОПом було насильно перехрещено більше 2700 осіб [15, 5]. Не залишалася поза увагою членів проводу партії й ситуація, яка склалася в прикордонних повітах, а саме перешкоджання вільному пересуванню та обмеження діяльності українських організацій на цих землях. Із цього приводу ще в жовтні 1936 р. «Діло» писало: «...у суміжних з совітами повітах керує фактично КОП. Це творить окрему картину нашого сучасного життя, залежного там у великій мірі від старшини або підстаршини чи простого вояка КОП» [16, 4].

Отже, суспільно-політична ситуація на Волині була складною, що було зумовлено реалізацією полонізаційно-колонізаційних планів та посиленням ролі в житті краю військових, насамперед КОПу сприяли посиленню польсько-українського протистояння, й зумовили ескалацію суспільно-політичної напруги, що вилилося в радикалізацію частини української молоді, яка почала поповнювала ряди діючої в підпіллі праворадикальної Організації українських націоналістів (ОУН). Саме яскраво виражена антиукраїнська політика польських урядовців зумовила, що, незважаючи ні на репресії з боку поліції, ні на «сокальський кордон», впливи націоналістичного підпілля на Волині впродовж 1930-х рр. поступово зростали. Крайова Екзекутива ОУН на західноукраїнських землях (КЕ ОУН на ЗУЗ) була зацікавлена в розширенні мережі своїх осередків на Волині. Тому ще на початку літа 1935 р. було прийнято рішення сформувавши на північно-західних землях Крайову Екзекутиву ОУН (КЕ ОУН на ПЗУЗ) [17, 454].

Таким чином, у середині та другій половині 1930-х рр. на Волині впливи ОУН поступово, але неухильно зростали. Важливу роль у зміцненні його позицій продовжувала й у подальшому відігравати українська молодь, насамперед учні старших класів та студенти. Ще одним чинником, який вплинув на ріст лав націоналістичного підпілля у краї – була внутрішня політика польської державної адміністрації щодо реалізації визначеного курсу на державну асиміляцію українського населення Волині. Саме дискримінація польськими урядовцями українців зумовила радикалізацію частини волинської молоді, яка й поповнювала лави націоналістичного підпілля, вбачаючи саме в ОУН дієвого захисника законних прав та інтересів української більшості міжвоєнної Волині.

У 1937 р. В. Сидор видав інструкцію щодо створення військових відділів із місцевої молоді. За його дієвої участі на Волині створено окремі повстансько-бойові відділи «Вовки»; до першої групи входило 25 бойовиків, які діяли під проводом В. Макара «Сіроманця» [17, 459]. Другий такий відділ почав створюватися на Горохівщині, але у зв'язку з масовими арештами, у тому числі і В. Сидора, ці плани так і не були реалізовані [18, 36]. Стривожена активізацією оунівського підпілля, поліція впродовж літа 1937 р. провела арешти у восьми повітах. Метою цієї акції органів поліції було послаблення позицій ОУН на Волині.

Взимку 1937 р. члени ОУН із Волині запланували розпочати підготовку до здійснення повторного замаху на Г. Юзевського (перший замах мав виконати учень української гімназії в Луцьку О. Куц, але був заарештований польською владою та ув'язнений. – *Я. Ц.*). Зокрема, про це йшла мова на конспіративній зустрічі членів ОУН 26 грудня 1937 р. у Львові, на якій були присутні Л. Горбачевський, Л. Либак та М. Дзівак. Така позиція членів націоналістичного підпілля диктувалася тим, що діяльність воєводи приносила шкоду українському населенню регіону, а його внутрішня політика була спрямована на відрив Волині від Галичини, тому що Г. Юзевський забороняв розповсюджувати на Волині навіть легально видані в Галичині українські періодичні видання та книги [19, 2].

Отже, незважаючи на арешти (лише в серпні 1937 р. у восьми повітах Волині було заарештовано 122 особи за належність до ОУН, а в жовтні 1937 р. поліція затримала ще 30 осіб за належність до ОУН) [20, арк. 8], лави ОУН поступово зростали, а її діяльність поширилася практично на всі повіти Волині. Одночасно підпілля продовжувало використовувати й акти саботажу. При цьому об'єктами нападів націоналістів були не лише особи, які співробітничали із владою, але і їх родичі. Наприклад, 5 жовтня 1937 р. у Ківерцях (Луцький повіт) оунівці спалили стодоли в господарстві Д. Крупського за те, що його брат був агентом поліції. Після 1935 р. змінилися і методи діяльності націоналістичного підпілля на Волині. Команди державної поліції все частіше фіксували акти саботажу, підпали та вбивства конфідентів поліції бойовиками ОУН. А спроба розпочати в 1937 р. формування бойових підрозділів ОУН свідчила про те, що КЕ ОУН на ЗУЗ у той час розглядала лісову Волинь як основну

базу для майбутнього формування повстанських загонів націоналістичного підпілля. Одночасно зростала і чисельність підпілля.

Упродовж 1938–1939 рр. націоналістичне підпілля, незважаючи на репресивні акції з боку польської влади, помітно активізувало свою діяльність. Одним із питань, вирішити яке вони вимагали невідкладно, була ліквідація «сокальського кордону» [21, 3]. Організація «масових виїздів» переслідувала конкретну мету: полегшити українським студентам – членам СУСОП – доправляти на Волинь нелегальні націоналістичні видання та легально видані в Галичині українські газети, журнали та науково-популярні книги, що допомогло б посилити агітаційно-пропагандистську працю місцевих ексекутив ОУН, підняло національну свідомість українців, передусім молодих.

Таким чином, націоналістичне підпілля і надалі значну увагу у своїй діяльності приділяло агітаційно-пропагандистському напрямку роботи, що мало сприяти підняттю рівня національної свідомості української молоді Волині.

Парламентські вибори 1938 р. були позначені новим сплеском активності ОУН на західноукраїнських землях і на Волині зокрема. Організація підтримала гасло про неучасть українських політичних сил у парламентських виборах. Націоналісти рішуче і безкомпромісно виступили проти тих українців, які займали угодовську позицію. В одному з донесень команди державної поліції увага зверталася на те, що КЕ ОУН на ЗУЗ видала розпорядження про проведення терору щодо тих українців, які займали угодовську позицію на Волині [22, 8]. В іншому документі команди державної поліції, який стосувався планів діяльності оунівців, зазначалося, що ОУН готувалася до проведення терористично-саботажних акцій на Волині, які мали бути спрямовані на підпали будинків осадників, а головною метою, задля якої націоналістичне підпілля планувало здійснити ці акції, мало бути знищення «сокальського кордону» [22, 5]. Водночас органи поліції констатували, що частини студентів-українців, вступаючи в лави ОУН, сповідували й пропагували тактику національної революції, а відтак – робили ставку на силові методи боротьби. Саме такі настрої, зокрема, наміри здійснити підпали будинків польських осадників, замаху на польських високопоставлених державних службовців тощо – констатували польські силові структури серед студентів-українців Рівненського повіту ще навесні 1938 р. [12, 354]. Активізація ланок ОУН знайшла своє практичне вираження також у вивішуванні транспарантів, поширенні летючок та відозв організації, що було зафіксовано поліцією в ряді повітів Волині. Польські каральні органи пояснювали це і зростанням чисельності ОУН, і демонстрацією сил із метою залучення до ОУН нових членів.

Отже, діяльність ОУН поступово охопила всю територію Волині. Це свідчило про те, що організації вдалося досягти своєї мети – здобути вплив серед молоді. З іншого боку, активізація націоналістичного підпілля зумовила подальше ускладнення польсько-українських відносин у зв'язку з тим, що силові структури, протидіючи ОУН, активізували репресії проти українського населення краю.

Аналізуючи суспільно-політичну ситуацію в регіоні П. Дунін-Борковський звертав увагу на те, що на Волині зміцнилися позиції націоналістичного підпілля. Серед причин такої ситуації в краї він називав і внутрішню діяльність місцевої державної адміністрації. За його твердженням на Волині, замість ліквідованих владою кооперативів, підпорядкованих РСУК та «Просвіт», посилювалися позиції ОУН [23, 305].

Після проголошення автономії Закарпатської України, яке 22 листопада 1938 р. було підтверджено парламентом Чехословацької республіки, до Закарпаття стали прибувати члени західноукраїнської крайової організації ОУН, які брали активну участь у створенні тут Української національної оборони (УНО). Пізніше більшість із них влилася до лав «Карпатської січі» [24, 302–303]. Не залишилось осторонь цих подій і українське населення Волині, насамперед члени ОУН. Участь волинян у закарпатських подіях підтверджується тогочасними документами. Наприклад, у документах команди державної поліції знаходимо, що з Волині виїхало біля п'яти членів ОУН, котрі вступили в український легіон, який формувався в Закарпатті [25, 45].

Досліджуючи проблему діяльності ОУН напередодні Другої світової війни, потрібно зауважити, що, окрім політичної та саботажно-терористичної діяльності, оунівці також збирали інформацію про військові об'єкти і стан збройних сил Речі Посполитої. Улітку 1939 р. польською контррозвідкою було встановлено, що перед ОУН поставлено завдання розгорнути активну шпигунську діяльність із метою збору інформації про дислокацію польських військ на території Західної України, їх озброєння, військові склади. Ланки ОУН, що діяли на Волині, були націлені на виконання цих завдань. Під час

арешту членів Луцької повітової ексекютиви ОУН А. Нагорного, С. Поліщука та члена ОУН С. Миколайчука поліція знайшла докази того, що вони збирали відомості про дислокацію та озброєння польських військ. У своєму поясненні щодо цього С. Миколайчук 23 березня 1939 р. писав: «З нагоди, що в цім місяці якраз тривають маневри польської армії на наших землях, є можливість пригланутися до їх перебігу, себто звернути увагу на перебіг боїв, а де стоять на квартирах, на розквартирування і на забезпечення на постоях! То є як пильнують вночі, як вдень, де знаходиться зброя чи при кожному чи в магазині. Спеціальну на гармати протипанцирні, на станиці Радійові, то є чи нарікають чи є змучені, чи голодні як умундировані. Одним словом мати очі і вуха на все, що оточує». Пояснення подібного змісту дали також і заарештовані С. Поліщук та Т. Марцнюк [26, арк. 14, арк. 20–21].

Як бачимо, члени ОУН на Волині напередодні Другої світової війни збирали інформацію про військові формування польської армії та спрямовували свої зусилля на здобуття зброї, а це свідчить про те, що організація всерйоз готувалася до збройної боротьби.

Ескалацію напруги в передвоєнному суспільстві в Західній Україні великою мірою стимулювала «асиміляційна політика» польського уряду. Її реалізація викликала численні протести українського населення, які проявлялись у різноманітних формах. Відповіддю на численні «пацифікаційні» акції польської поліції, військових відділів та націоналістичних організацій супроти українських установ та товариств, що активізувалися з осені 1938 р., ОУН здійснила навесні та влітку 1939 р. терористичні акції. За період з осені 1938 до 15 березня 1939 р. було здійснено 47 акцій саботажу та 34 терористичні акції [27, 168]. Учасник тих подій Я. Гайвас щодо причин виступів націоналістичного підпілля зазначав, що його основним завданням «...було організувати масову протидію й оборону проти польських погромів, яких жертвою падали, як поодинокі особи (напр. п. Блажкевичева), так і установи (крамниці Маслосоюзу, друкарня в будинку “Просвіти” тощо)» [28, 19]. Польські органи влади у відповідь на такі виступи застосовували військові сили та поліцію [27, 168]. Основні виступи українських націоналістів відбулися у Львівському, Тернопільському та Станіславському воєводствах. Гостру неприязнь українців до Речі Посполитої розпалювали не лише заклики ОУН, її підігривала сама внутрішня політика Польщі, яка, за визначенням Ч. Партача, викликала «ненависть українців до Польщі і Поляків» [29, 30].

Слід зауважити, що репресивні дії польської влади напередодні Другої світової війни не лише не викоринили чи хоча б призупинили поширення націоналістичного руху, а навпаки, – мали зворотний ефект, ще більше загострили польсько-українське протистояння. Члени націоналістичного підпілля, яким вдалося уникнути арештів напередодні війни, незабаром заявили про себе збройними виступами проти польської поліції, груп солдатів тощо.

Націоналістичні ланки, що діяли в той період на Волині, не залишились осторонь цих подій і неодноразово нападали на постерунки поліції, помешкання осадників. Наприклад, у Здолбунівському повіті на початку вересня 1939 р. озброєні групи націоналістів учинили ряд збройних нападів на польських осадників [30, арк. 19–27]. Більше того, вступали в бій навіть із регулярними частинами польської армії. Зокрема, у середині вересня 1939 р. загін ОУН обстріляв польські війська під час їх переправи через річку Горинь поблизу Степані (Костопільський повіт). Збройні сутички між поліцією, польськими військовими підрозділами і формуваннями ОУН відбувалися в краї до вступу на Волинь Червоної армії.

Отже, напередодні Другої світової війни на Волині суспільно-політична ситуація була складною, що було зумовлено ускладненням польсько-українських взаємовідносин у краї, використанням органами польської влади силових методів у протидії українському опозиційному політичному рухові, проведенні насильного перехрещення православних у католиків, здійсненні політики військової колонізації регіону. Усе це в комплексі сприяло радикалізації частини української молоді Волині, яка, підтримуючи ідеї праворадикальної ОУН, і була готова вести боротьбу з польською владою силовими методами.

Список використаної літератури

1. Кучерепа М. М. Національна політика Польщі щодо українців напередодні Другої світової війни / М. М. Кучерепа // *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки : Історичні науки.* – 2001. – № 1. – С. 27–34.
2. Швагуляк М. Військові плани «Зміцнення польського характеру» східних воєводств держави (березень 1938 року) / М. Швагуляк // *Зап. наук. т-ва ім. Т. Г. Шевченка : пр. іст.-філос. секції.* – Т. ССXXXVIII. – Львів, 1999. – С. 562–683.

3. Цецик Я. П. Діяльність галицьких радикалів на Волині у другій половині 1930-х рр. / Я. П. Цецик // Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – Т. 1 : Історія. – С. 19–22.
4. Луччина без українських часописів // Громадський голос. – 1939. – 25 лют. – Чис. 7.
5. У справі про недопоручування часописів на Волині та Холмщині. Інтерпеляція посла С. Барана // Громадський голос. – 1939. – 18 берез. – Чис. 10.
6. Внутрішні кордони // Новий час. – 1937. – 25 лют.
7. Справа календарів на Волині // Наш прапор. – 1939. – 24 берез.
8. Осадництво – найважливіший чинник польонізації Східних земель // Новий час. – 1937. – 24 лип.
9. Szabala J. Gospodarstwa osadników polskich na Wołyńiu w latach 1921–1939 // Rocznik Chełmski. – 2003. – Т. 9. – S. 217–226.
10. Шваб А. Етнодемографічні процеси на Волині в 1920–1930-х роках у світлі національної та еміграційної політики Другої Речі Посполитої / А. Шваб // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки : Історичні науки. – 1999. – № 5. – С. 86–91.
11. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie. 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1988. – 203 s.
12. Гон М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період : монографія / М. Гон. – Рівне : Волин. береги, 2006. – 431 с.
13. Макух І. На народній службі : спогади / І. Макух. – К. : Основні цінності, 2001. – 572 с.
14. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 1, оп. 2, спр. 7264.
15. Ревіндикація душ на Волині // Діло. – 1938. – 30 жовт.
16. Баран С. Старі пляни і нові методи / С. Баран // Діло. – 1937. – 30 жовт.
17. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів / П. Мірчук ; за ред. С. Ленкавського. – Т. 1. – 1920–1939. – Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк, 1968. – 639 с.
18. Кучерепа М. М. Волинь у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / М. М. Кучерепа, В. Г. Дмитрук, В. І. Прокочук ; ред.-вид. група «Реабілітовані історією». – Луцьк : Ред.-вид. гр. «Реабілітовані історією», 1994. – 60 с.
19. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 7057.
20. Держархів Волинської обл., ф. 46, рп. 9а, спр. 883.
21. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 7398.
22. Державний архів Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.), ф. 113, оп. 1, спр. 245.
23. Dunin-Borkowski P. Problem kordony sokalskiego // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1938. – 21 sierpnia.
24. Швагуляк М. М. Українське питання в міжнародних політичних кризах передодня Другої світової війни (1938–1939) / М. М. Швагуляк // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 296–320.
25. Держархів Рівненської обл., ф. 100, оп. 1, спр. 2080.
26. Держархів Волинської обл., ф. 191, оп. 1, спр. 1285.
27. Sowa A.-L. Postawy społeczności ukraińskiej w okresie kampanii wrześniowej 1939 roku // Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Т. I–II. – Kraków, 1992–1993. – S. 167–172.
28. Гайвас Я. Коли кінчалася епоха / Я. Гайвас. – Чикаго : Накл. Укр.-Американ. вид. спілки, 1964. – 143 с.
29. Partacz Cz. Polacy-Ukraińcy w II Rzeczypospolitej. – Warszawa : Książnica Polska, 1991. – 33 s.
30. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 5917.

Валентин Мазурок

ОУН у боротьбі з полонізацією Галичини й Волині у 20–30-х роках ХХ століття

У статті досліджено особливості боротьби ОУН з полонізацією Волині й Галичини у 20–30-х роках ХХ століття.

Ключові слова: УВО, ОУН, полонізація, Галичина, Волинь, українці, поляки, протистояння.

Мазурок Валентин. ОУН в борьбе с полонизацией Галичины и Волини в 20–30-х годах ХХ столетия. В статье исследуются особенности борьбы ОУН с полонизацией Галичины и Волини в 20–30-х годах ХХ столетия.

Ключевые слова: УВО, ОУН, полонизация, Галичина, Волинь, украинцы, поляки, противостояние.